

Les xarxes socials desfermen la passió per les fotos antigues

TEMA. La capacitat multiplicadora d'internet i els l'aliada d'un nombre prou considerable de webs, blogs i pàgines a Facebook on, diàriament, es publiquen imatges retrospectives de Manresa que contribueixen a reconstruir el passat de la ciutat.

Benedicció de vehicles el dia de Sant Cristòfol de l'any 1969.

Amb més o menys rigor a l'hora de datar i contextualitzar les instantànies, aquests espais, amb milers de seguidors, contribueixen a fer créixer l'interès per la història local que, alhora, es llega a les noves generacions en un mitjà al qual recorren contínuament per entretenir-se i informar-se.

El francès Henri Cartier-Bresson, considerat el pare del fotoperiodisme, definia com a "instant decisiu" el moment en què una instantània era capaç de testimoniar globalment la dimensió de qualsevol fet de l'actualitat i, de retruc i amb el pas del temps, de la història. La curta vida de la televisió, si la comparem amb la "memòria fotografiada", encara no aglutina filmacions tan gravades a la retina de la societat occidental com el petó d'una parella a Times Square, a les acaballes de la Segona Guerra Mundial, els quatre Beatles travessant el pas de vianants d'Abbey Road o l'estudiant xinès aturat davant d'un enfilall de tancs a la plaça de Tiananmen l'any 1988. Avui dia, som capaços d'enregistrar imatges amb el telèfon mòbil, però la perdurabilitat d'aquestes captures en el futur encara és discutida. El paper imprès i els clixés, queden. Amb la imatge digitalitzada es fa difícil preveure què passarà.

Fa poques setmanes, la Demarcació de la Catalunya Central del Col·legi de Periodistes va inaugurar l'exposició *Cares de la democràcia*, amb imatges retrospectives d'alcaldes de la Catalunya Central des de la Transició. Les fotos, que comprenen un període proper als quaranta anys, reflecteixen moments prou destacats en el frec a frec a les urnes, recullen una bona pila d'actes institucionals i, en conjunt, atresoren moments ben determinants de la nostra història recent. També en clau local, i gràcies al paper multiplicador de les xarxes socials, últimament han aparegut nombrosos espais virtuals que retraten imatges del passat. Molts porten la firma dels fotògrafs de peu de carrer més prolífics de la ciutat durant els temps de la dictadura i primers anys de la democràcia.

Aprofitant la voràgine fotogràfica canalitzada més o menys acuradament a través d'aplicacions mòbils amb milions d'usuaris com Instagram, darrerament, moltes persones també s'estan animant a compartir a la xarxa imatges del passat ciutadà familiar o d'altres retrats quotidians que dibuixen les tendències i costums d'altres èpoques. Totes aquestes imatges, no cal dir-ho, contribueixen a enriquir, primer de tot, la crònica social de la ciutat i, en segon terme, solidifiquen la memòria col·lectiva. **El Pou de la gallina** també fa anys que aporta el seu granet de sorra a la història gràfica. Ignasi Torras Garcia va signar i descriure fil per randa una bon mostrari d'*Imatges de la dictadura*, durant més de dues dècades. L'any passat, després d'haver rebatejat la secció amb el nom de Crònica social, Mireia Vila li va agafar el relleu per narrar fets de la història local il·lustrats amb fotografies retrospectives.

Intersecció entre la Muralla del Carme i la carretera de Cardona l'any 1968. Foto: Antoni

Quintana Torres

El llegat d'Antoni Quintana

La majoria de clixés de les instantànies d'Antoni Quintana es conserven a l'Arxiu Comarcal. ?La família va decidir entregar-hi unes 25.000 imatges que, a l'hora de fer el recompte final, van acabar sent 30.000!?, explica el seu fill, Jaume Quintana Tort. Però el conegut fotògraf va retratar molt, moltíssim, fins al punt que, anys després de la seva mort ?han anat sortint clixés per tot arreu: a casa de la meua germana, on va passar els últims anys de vida; al traster del pis en què vivien els pares al carrer de Sant Magi, o a les golfes d'una casa que tenim a Capellades?, d'on Antoni Quintana era fill. ?En jubilar-me, vaig començar a tenir més temps i em vaig engrescar a agafar els negatius, escanejar-los i guardar-los a l'ordinador?. A hores d'ara, Quintana té ?uns 4.000 clixés de fets i gent de Manresa de temes variats i unes 2.500 fotos revelades guardades en àlbums. Les imatges són d'entre 1965 i 1980, aproximadament?.

Amb tot aquest material, Jaume Quintana ha creat un petit arxiu. A mesura que digitalitza els clixés els emmagatzema a l'ordinador. ?Tinc totes les fotos en àlbums, classificades per temes i els clixés positius a l'ordinador, ordenats per temes i anys, si és que estan datats?, comenta, El Jaume assegura que sort en té de l'ordinador ?perquè, si no, manualment seria molt difícil ordenar i visualitzar tot el material?. Com va fer en el seu dia, la família Quintana té la intenció de ?dipositar tots els clixés que encara hi ha a casa a l'Arxiu Comarcal per adjuntar-los amb la primera gran remesa?. En qualsevol cas, el que més satisfà la família és ?deixar que tothom qui vulgui recordar com era la Manresa dels anys 60 i 70 gaudeixi de les fotos. N'hem cedit quan ens ho han demanat, sempre que n'esmentin l'autor?.

Amb aquest esperit, Jaume Quintana també publica material, ara per ara, a l'espai de Facebook *Manresa en imatges*, que, entre moltes altres aportacions espontànies, compta amb un altre col·laborador destacat, Joan Guitart. Reporter, càmera i muntador de vídeo, va ser un dels pioners de la televisió de la ciutat, en la primera emissió de Tele7 l'any 1984 i, posteriorment, amb la marca Televisió de Manresa. Guitart, ja jubilat, comparteix a la xarxa, i amb una explicació prèvia en la publicació, treballs audiovisuals de tot tipus ?des de capçaleres de programes a programes, reportatges i entrevistes?, que recullen la seva feina des de principis dels vuitanta fins als noranta.

D'esquerra a dreta: Antoni Quintana Torres (pare), Jaume Quintana Tort, Susanna Tort Marra (mare), Marta Quintana Tort i M. Carme Quintana Tort, l'any 1959

Manresa, a cop d'ull

Per la seva banda, Josep Xicota recull imatges antigues amb la intenció de difondre-les tant a través del seva revista electrònica *Manresa a cop d'ull*, com mitjançant l'espai de Facebook ?*Fotografies antigues de Manresa*?, on es recullen tot tipus d'instantànies, moltes també d'Antoni Quintana. Xicota va néixer a Barcelona fa 62 anys i en fa deu que viu a Manresa, després d'exercir de periodista a la Seu d'Urgell. La tasca relacionada amb el passat de la ciutat neix ?de la curiositat i les ganes de ficar el nas arreu i descobrir coses que puguin interessar la gent. Amb un despatxet envoltat de llibres no n'hi ha prou. S'han de copsar les coses de primera mà?.

Amb aquest esperit va començar les edicions de *Manresa a cop d'ull*, un butlletí electrònic d'entre set i deu pàgines que, actualment, distribueix a unes 4.200 persones i en el qual elabora ?reportatges que aglutinen informacions i temes de tot tipus. Vaig començar tímidament i m'he anat animant?. A la revista també hi col·labora Maria Montserrat Morera, que fa una secció literària, i l'il·lustrador Jaume Gubianas. I incorpora informació de les programacions activitats de Cineclub i dels Amics de l'Art Romànic. Josep Xicota fa edicions mensuals de setembre a maig,

amb un parèntesi els tres mesos d'estiu.

El mateix editor s'ocupa dels reportatges i, quan les imatges són retrospectives, aprofita fotos i material que em cedeixen. Busco racons, edificis i indrets de Manresa per resseguir-ne la història. Per exemple, em van sorprendre les activitats d'oci que, en una altra època, acollia el primer tram del Passeig o les històries d'estira-i-arronsa quan se n'havia de definir el traçat?. Xicota planifica sobre la marxa temes ben variats i, pels volts de Nadal, aborda activitats relacionades amb les festes, com ara els Pastorets centenaris dels Carlins o els tradicionals de la parròquia de San Josep al Poble Nou.

Paral·lelament, Xicota va impulsar fa uns tres anys *Fotografies antigues de Manresa*, un espai a la xarxa Facebook que aglutina 9.000 seguidors. Les primeres fotos provenien d'un altre espai amb no gaire requesta que es deia *Fotografies antigues de Catalunya*. Al principi, hi van aparèixer fotografies força inèdites que van despertar l'interès de molta gent. El ritme de publicació a la xarxa és desigual, tot i que pràcticament afegeix continguts diàriament. Les cronologies de la pàgina són tan dinàmiques que el material es fon ràpid. Sempre tinc imatges per anar publicant, però també en recupero de les que ja van aparèixer fa un temps i que la majoria de seguidors de la pàgina no van veure?.

Obres d'ampliació de l'institut Lluís de Peguera l'any 1968.
A sota, l'envelat de la festa Major d'aquell mateix any.

Retrats ben documentats

El blog *Històries manresanes* va començar a gestar-se el 2007. El seu creador, Jordi Bonvehí, estudiava llavors Història a la Universitat de Barcelona. Una colla de companys i amics de classe vam començar a engrescar-nos amb el tema de la història local i el món digital que venia com una onada. Volíem fer encaixar aquests dues peces separades. Fer història de *proximitat*, com diuen ara, i, sobretot, fer-la visible i engrescadora?. En aquell moment, explica Bonvehí mateix, la història local pràcticament era invisible a internet i especialment en la nostra llengua. Hi havia poquíssima informació i referents, Viquipèdia i poca cosa més?.

El febrer de 2008, amb motiu del 200 anys de l'esclat de la Guerra del Francès, va penjar la primera publicació. Però aviat va anar desviant-se cap altres camps amb la ciutat de Manresa de protagonista?, explica el Jordi, que actualment col·labora amb el Centre d'Estudis del Bages i l'espai *Memòria.cat*. La història local ja és una actiu positiu per als historiadors mateixos. A la Universitat, precisament, no s'estudia història local temàtica. Pots tenir-ne una idea genèrica o un camp on desenvolupar-la, però desconeixes la teva història local, o sigui, els carrers, les places i els indrets on has conviscut?.

Les publicacions del seu blog contenen fotografies retrospectives, representacions artístiques com pintures i escultures, vídeos i tot tipus d'enllaços per ampliar les diversos episodis històrics o traços biogràfics que s'hi relaten. L'autor també cita la bibliografia consultada per confegir els continguts. La presentació de continguts i el vessant clarament didàctic és molt semblant al portal d'història local de referència a la ciutat, *Memòria.cat*, que continua ampliant continguts incorporant a la xarxa imatges, documentació i estudis de temàtiques històriques diverses.

En aquest sentit, Jordi Bonvehí ressalta la utilitat d'aquest treball per al propi ram, però també per a la resta de persones a qui agradi llegir o tinguin curiositat per aprendre de manera confortable i agradable. ¿El meu objectiu?, continua el jove historiador, ¿és acostar al lector genèric el treball més feixuc dels historiadors, sense oblidar mai el rigor i la metodologia de treball?. De moment, gràcies als coneixements adquirits, encara té moltes històries per relatar en el seu blog, un espai que el 2011 va obtenir, per votació popular digital, el Premi a Millor Blog d'Història corporativa als IV Premis Blog Catalunya.

Carrer dels Caputxins l'any 1931.

A sota, escalinata de la Clínica de Sant Josep inaugurada el 1929. Fotografies de l'arxiu particular de la Clínica, actualment gestionada per Althaia.

Apugem la persiana'

Des del 18 de març d'aquest any, mensualment, apareixen a la xarxa els continguts de l'espai virtual *Apugem la persiana*, creat per Sílvia Berengueras, Lluïsa Font, Miquel Sanchis, Blanca Virós i Montse Jàndula. Les publicacions també s'enllacen des de Facebook, que contribueix a expandir-ne la difusió i a canalitzar el trànsit cap al blog apugemlapersiana.blogspot.com.es. La idea, segons Lluïsa Font, va sorgir davant de ¿la necessitat de recuperar el patrimoni comercial que havia tingut la ciutat. Un comerç propi, local, amb encant, molt lligat als oficis i que ara s'està perdent en benefici de grans cadenes comercials, franquícies i supermercats?. A l'elaboració de continguts s'hi afegeix una preocupació per l'estat del centre històric. ¿Fem memòria d'un barri vell que havia estat el gran centre de la ciutat i que ara ha tocat fons, amb negocis que han anat tancant i un epicentre comercial que s'ha desplaçat cap a d'altres zones. Pensàvem que valia la pena recuperar aquesta part d'història de Manresa?, exposa Sílvia Berengueras.

Les autores del blog, que també compten amb la col·laboració de Marta Besora, Dolors Estrada i el Centre de Normalització Lingüística Montserrat, tenien clar que no volien només penjar fotos amb un peu mínimament explicatiu. Per tant, en cada nova entrada, investiguen ¿la història de cada foto a partir de fonts testimonials que expliquen, de primera mà, tot el que hi ha darrere?, diu la Lluïsa. La Sílvia concreta la metodologia de treball: ¿Parlem amb expropiataris, extreballadors, familiars, etc. dels comerços i n'expliquem la història amb rigor, citant totes les fonts i assenyalant qui té els drets de les imatges?. Tenint en compte els hàbits de consum de continguts a la xarxa, continua la Sílvia, ¿volem defugir la sobreinformació que hi ha a internet. Per això pengem primer una fitxa inicial de lectura ràpida i didàctica amb noms, anys, de què era el negoci... Qui s'hi interessa continua llegint?.

Apugem la persiana fa una crida per trobar contactes d'establiments dels quals volen obtenir informació com la merceria de ca la Dibuxanta, els magatzems El Siglo i cal Gras o les Xocolates Torras. Lluïsa Font avança continguts i activitats futures: ¿Estem treballant en una roda d'anuncis de comerços antics i una altra amb els cromos de l'àlbum dels comerços manresans que el 1994 va publicar la UBIC per celebrar els 25 anys. N'estem tramitant els drets per incorporar-ho al blog?. La Sílvia Berengueras afegeix una tasca social a partir de la feina que fan, com ara ¿tallers de memòria en residències i llars d'avis. De fet, ja hem fet un taller en un esplai?.

Lluïsa Font conclou dient que ¿l'objectiu més immediat és el de fer de pont intergeneracional: els que ho van viure i se'n recorden però que no fan servir internet, ho expliquen. I nosaltres ho pengem a la xarxa, que és on hi ha els joves perquè prenguin consciència del passat de la ciutat?. Un altre projecte, que encapçala Montse Jàndula, és el d'un mapa interactiu amb

ubicacions i fotos d'antics comerços que, més endavant, podria servir de base per definir rutes culturals per visitar-los.

A l'esquerra, Jaume Seoane, amb uns cambrers i una cambrera, a la Cerveseria.
A sota, façana de la Casa Fius a la plaça Major. Fotos cedides per 'Apugem la persiana'.

Recepció dels membres de l'expedició del CECB al Makalu a l'Ajuntament, el 1976.

Ballada de sardanes a la plaça Major a principis dels 70. Fotografies d'Antoni Quintana.

Sala Reformada de l'hospital de Sant Andreu (1916). Foto: Arxiu Comarcal del Bages.

Obres a la cripta de la Seu (1973).

Al sota, Pere Roca fa els últims retocs a la imatge de la verge l'any 1980.